

УДК 351.851: 37.014

[https://doi.org/10.52058/2786-6025-2022-11\(11\)-25-36](https://doi.org/10.52058/2786-6025-2022-11(11)-25-36)

Кухарчук Петро Михайлович кандидат наук з державного управління, доцент, доцент кафедри управління та адміністрування, Комунальний заклад вищої освіти «Вінницька академія безперервної освіти», вул. Грушевського, 13, м. Вінниця, 21050, тел.: (0432) 55-65-60, <https://orcid.org/0000-0002-2051-3298>

Білик Олег Олександрович кандидат технічних наук, доцент, проректор, Комунальний заклад вищої освіти «Вінницька академія безперервної освіти», вул. Грушевського, 13, м. Вінниця, 21050, тел.: (0432) 55-65-63, <https://orcid.org/0000-0001-5088-1115>

Коврігіна Лілія Михайлівна кандидат філологічних наук, завідувач кафедри суспільно-гуманітарних дисциплін, Комунальний заклад «Житомирський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти» Житомирської обласної ради, вул. Грушевського, 13, м. Вінниця, 21050, тел.: (042) 147-36-89, <https://orcid.org/0000-0002-6008-7211>

НОРМАТИВНО-ПРАВОВІ ОСНОВИ ВЗАЄМОДІЇ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ ТА ОРГАНІВ МІЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

Анотація. В Україні відбулося реформування місцевого самоврядування й територіальної організації влади відповідно Європейської Хартії місцевого самоврядування. Децентралізація повноважень передбачає втілення стратегічного курсу суспільства на посилення ролі громад у регулюванні суспільного життя та соціально-економічних умов сталого розвитку, переоцінки чинників локального розвитку. Зокрема, утвердження парадигми щодо закладів освіти. Так, як заклади освіти потребують пріоритетного значення, адже освіта є рушійною силою розбудови територіальних громад.

Втілення в життя плідної взаємодії закладів освіти й територіальних громад, формування гармонійного й всеохоплюючого впливу всіх суб'єктів (здобувачів освіти, педагогічних працівників, батьків, органів влади, жителів громади, громадських об'єднань) на освітній процес громади, цілісного поєднання формальної та неформальної освіти щодо розбудови безпечного, ефективного освітнього середовища.

Залучення закладів освіти до взаємодії з органами самоврядування до розробки проектів, сприятиме прийняттю актів законодавства щодо

запровадження механізму прямого народовладдя, удосконалення правового регулювання процедур проведення загальних зборів громадян за місцем їх проживання та встановлення додаткових гарантій діяльності органів самоорганізації населення, сприяйте правовим умовам широкого залучення населення до прийняття управлінських рішень органами місцевого самоврядування щодо розвитку закладів освіти й громади [1].

Реалізація кроків впусу України в Європейський Союз, становлення демократичного суспільства вимагає розвитку соціально активних громадян із високим рівнем громадянської культури. І хоча виховання й освіта розпочинаються ще в ранньому дитинстві, саме у процесі навчання в закладах освіти сприятиме формуванню надійного фундаменту ключових компетентностей для соціально-активної особистості.

Формуючи принципи належного врядування, органи місцевого самоврядування мають бути відкритими, діяльність їх прозорою, а рішення стабільні та передбачувані для громади. Комунікація закладів освіти з громадою має відбуватися постійно, оскільки зворотний зв'язок є важливим важелем прийняття правильних рішень розвитку системи освіти. Питання освіти, перепрофілювання закладів освіти, формування мережі є дуже чутливими для громади. Тому прийняттю рішень має обов'язково передувати обговорення, інформаційні кампанії, громадські обговорення проектів рішень тощо [2, с. 6].

Ключові слова: заклади освіти, громади, місцеве самоврядування, децентралізація.

Kukharchuk Petro Mykhailovych Candidate of Sciences in Public Administration, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Management and Administration of the «Vinnytsia Academy of Continuing Education», Hrushevskoho St., 13, Vinnytsia, 21050, tel .: (0432) 55-65-60, <https://orcid.org/0000-0002-2051-3298>

Bilyk Oleh Alexandrovych Candidate of Technical Sciences, Associate Professor, Vice-Rector for Scientific and Pedagogical Work and Monitoring the Quality of Education of the Municipal Higher Education Institution «Vinnytsia Academy of Continuing Education», Hrushevskoho St., 13, Vinnytsia, 21050, <https://orcid.org/0000-0001-5088-1115>

Kovrigina Liliya Mykhailivna Candidate of philological sciences, head of the department of social and humanitarian disciplines of the Communal Institution "Zhytomyr Regional Institute of Postgraduate Pedagogical Education" of the Zhytomyr Regional Council, Hrushevskoho St., 13, Vinnytsia, 21050, <https://orcid.org/0000-0002-6008-7211>

NORMATIVELY-LEGAL BASES of CO-OPERATION of ESTABLISHMENTS of EDUCATION AND ORGANS of МІСЬОВОГО of SELF-GOVERNMENT

Abstract. In Ukraine, local self-government and territorial organization of power were reformed in accordance with the European Charter of Local Self-Government. Decentralization of powers involves the implementation of the strategic course of society to strengthen the role of communities in regulating social life and socio-economic conditions of sustainable development, reassessment of the factors of local development. In particular, the establishment of a paradigm for educational institutions. Just as educational institutions need priority, because education is the driving force for the development of territorial communities.

Implementation of fruitful interaction between educational institutions and territorial communities, formation of a harmonious and all-encompassing influence of all subjects (students of education, teaching staff, parents, authorities, residents of the community, public associations) on the educational process of the community, a holistic combination of formal and informal education on building a safe, effective educational environment.

Involvement of educational institutions in cooperation with self-governing bodies in the development of projects will contribute to the adoption of legislative acts on the introduction of the mechanism of direct people's rule, improvement of the legal regulation of the procedures for holding general meetings of citizens at their place of residence and the establishment of additional guarantees for the activities of self-organization bodies of the population, contribute to the legal conditions for widespread involvement of the population in making management decisions by local self-government bodies regarding the development of educational institutions and the community [1].

The implementation of steps towards Ukraine's entry into the European Union, the formation of a democratic society requires the development of socially active citizens with a high level of civic culture. And although upbringing and education begin in early childhood, it is in the process of studying in educational institutions that will contribute to the formation of a reliable foundation of key competencies for a socially active personality.

Forming the principles of good governance, local self-government bodies must be open, their activities transparent, and decisions stable and predictable for the community. Communication between educational institutions and the community should be ongoing, as feedback is an important lever for making the right decisions for the development of the education system. Issues of education, repurposing of educational institutions, formation of a network are very sensitive for the community. Therefore, decision-making must necessarily be preceded by

discussions, information campaigns, public discussions of draft decisions, etc. [2, p. 6].

Keywords: educational institutions, communities, local self-government, decentralization.

Постановка проблеми. Від взаємодії закладів освіти з органами місцевого самоврядування залежатиме розвиток і становлення успішної особистості здобувачів освіти. На сьогодні, робота закладів освіти регламентується такими основними нормативно-правовими документами країни: Конституція України, Закони України: «Про освіту», «Про повну загальну середню освіту», «Про дошкільну освіту», «Про позашкільну освіту», «Про місцеве самоврядування в Україні», «Про громадські об'єднання», постанов Кабінету Міністрів України «Положення про опорний заклад освіти», «Положення про заклад дошкільної освіти», «Положення про ліцей», «Положення про позашкільний навчальний заклад» тощо.

Відповідно до діючого законодавства, заклад освіти є юридичною особою, яка провадить освітню діяльність на певному рівні (або рівнях) освіти. Вона передбачає здобуття освіти у формальній і неформальній освіті. Заклад освіти стає інтелектуально-освітнім центром громади. Враховуючи потреби дітей і соціуму, заклад освіти має завдання впровадити в практику взаємодію з органами місцевого самоврядування, для вироблення ефективної моделі передачі знань, умінь, навичок і цінностей із мотивами та потребами особистості та вимогами соціокультурного оточення [3, с. 64].

Статтю 32 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» до власних повноважень управління та забезпечення здобуття повної загальної середньої, професійної (професійно-технічної), фахової передвищої та вищої освіти у державних і комунальних закладах освіти, створення необхідних умов для виховання дітей та молоді, розвитку їхніх здібностей, трудового навчання, професійної орієнтації, продуктивної праці учнів, сприяння діяльності дошкільних та позашкільних закладів освіти, дитячих, молодіжних та науково-просвітницьких громадських об'єднань, молодіжних центрів [4].

Основною метою закладів освіти є забезпечення цілісного розвитку дитини, її фізичних, інтелектуальних і творчих здібностей шляхом виховання, навчання, соціалізації та формування необхідних життєвих навичок. Вона повинна забезпечувати всебічний розвиток, виховання і соціалізацію особистості, яка буде здатна до життя в суспільстві та цивілізованій взаємодії з природою, розбивати в собі прагнення до самовдосконалення і навчання впродовж життя, готовою до свідомого життєвого вибору та самореалізації, відповідальності, трудової діяльності та громадянської активності [5].

Пріоритетним завданням є те, що потрібно сформувати ефективну взаємодію закладів освіти та органів державної влади, органи місцевого самоврядування для реалізації формальної, неформальної та інформальної освіти дорослих, всеохоплюючого забезпечення прав і можливостей осіб з особливими освітніми потребами для здобуття ними освіти на всіх рівнях освіти з урахуванням їхніх індивідуальних потреб, можливостей, здібностей та інтересів не залежно від майнового походження, національності, вірування.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вітчизняними науковцями вивчалися основи становлення та розвитку регіональної освітньої системи, механізмів, особливостей її реалізації О. Антоною, Л. Ващенко, М. Дарманський, Г. Єльнікова, Л.Калініна, Р. Капченко, Б. Качур, Є. Красняков, П. Куделя, П. Кухарчук, М. Лалакулич, Т. Лукіна, А. Мазак, Ю. Мазур, І. Медведєв, В. Петров, Л. Пісоцька, Л. Полякова, Н.Протасова, та ін. Вагомим результатом цих досліджень є виділення структурно-організаційного та змістовно-процесуального аспекту проблематики. Найменш дослідженим виявляється технологія взаємодії закладів освіти й органів місцевого самоврядування, їх наповнення змістовної складової категорії «територіальна громада» як тієї, що відображає сучасні світові тенденції відповідальності за функціонування закладів освіти.

Є наукові праці, у яких вивчалася «регіональна освітня система» в різних аспектах механізмів управління, Н. Білик, П. Вірченко, Д. Новіков, А. Шевчук, Л. Юрчук та ін.. Що стосується взаємодії закладів освіти й органів місцевого самоврядування, то, на жаль не проводиться комплексного наукового вивчення змісту й сутності цієї категорії та не визначено її публічно-управлінський зміст.

Стан нормативно-правового забезпечення освіти досліджували такі вчені, як О. Акімов, Б. Деревянко, Г. Єльнікова, О. Красівський, І. Луценко, І. Лопушинський, Н. Максимчук, І. Михайлик, І. Мишак, М. Набок, Н. Шульга та ін. Вони вказують на існування проблем у національному освітньому законодавстві, які гальмують взаємозв'язок системи освіти й органі публічної влади.

Мета статті – полягає у встановленні розбіжностей між наявним і бажаним рівнем нормативно-правового забезпечення взаємодії закладів освіти й органів місцевого самоврядування (та депутатів місцевих рад) та визначенні на цій основі механізмів у подоланні цих розбіжностей.

Виклад основного матеріалу. Метою закладів освіти є утворення освітнього середовища здатного до всебічного розвитку особистості, інтелектуального, фізичного, соціального та духовного становлення дитини, здатної до самореалізації, саморозвитку і самовизначення через забезпечення реалізації її права на здобуття середньої освіти.

Це означає створення такої взаємодії закладів освіти й органів місцевого самоврядування, яка б сприяла освітньому процесу, у якому б суб'єкти освітнього процесу реалізували себе як суб'єкти свого життя, забезпечуючи при цьому формування фундаменту освіти, ключових компетентностей, реалізуючи метод самоосвіти впродовж життя.

Розглядаючи демографічний чинник у 90-х рр., під час якого був здійснений неконтрольований процес закриття навчальних закладів, що позначився на скороченні закладів освіти, зменшенні середньої наповнюваності класів, збільшенні кількості малокомплектних шкіл.

Але виконавчі органи місцевого самоврядування, як і органи виконавчої влади, продовжували імітувати виконання чинного законодавства, яке не в повній мірі вирішувало проблеми в освіті. Сучасними чинниками які впливають на взаємодію закладів освіти й органів місцевого самоврядування залишаються екологічні, після Чорнобильська катастрофи. Велику частку видатків займає соціальний захист громадян, що постраждалих від Чорнобильської катастрофи.

Великим випробуванням і великою проблемою постає на сучасному етапі надання освітніх послуг на території окупованої Російською Федерацією, а на якій – ведуться військові дії. Наступним чинником, який є викликом для системи освіти це пандемія – епідемія світового рівня, викликана коронавірусною хворобою 2019 р. (COVID-19), у зв'язку з чим в Україні 11 березня 2020 р. було встановлено карантин та заборонено відвідування закладів освіти її здобувачами [6].

Зазначимо, що Закон України «Про освіту», який є базовим освітнім законодавчим актом, встановлює нові процедурні норми, які раніше були відсутні в попередніх законах, а саме:

- спрямованість освіти на всебічний розвиток людини;
- невторчання політичних партій і релігійних організацій в освітній процес;
- децентралізація управлінських функцій;
- запровадження багатоступеневої системи професійної освіти;
- диверсифікація фінансових джерел підтримки освіти;
- нормативний принцип встановлення середніх ставок заробітної плати, посадових окладів педагогічних, науково-педагогічних і наукових працівників тощо [5].

Розглянемо сферу нормативно-правового забезпечення функціонування та розвитку структурних компонентів освітньої системи. Відповідно до законодавства, стратегічними цілями освітньої політики є забезпечення доступу до якісної освіти, насамперед в дошкільній освіті, так як це стане можливим лише тоді, коли зникнуть черги до закладів дошкільної освіти.

Впровадження принципу рівного доступу та з метою організації інклюзивного навчання в освіті було прийнято постанову уряду, яка дозволила дітям з особливими освітніми потребами відвідувати заклади освіти.

Важливою епохою стає сьогодні наступність між дошкільною і початковою освітою, яка передбачає узгодження нормативно-правового забезпечення та залучення до філософії й змісту дошкільної освіти принципів «Нової української школи». Основними принципами, концепції є наступність освітніх програм, доступність здобуття освіти дітьми перед шкільного віку, компетентнісний підхід та ін.

Розглядаючи зміни, які передбачені реформою НУШ, значимо, що це вимагає обов'язкового здобуття для громадян країни повної загальної середньої освіти, яка має три рівні – початкову тривалістю 4 роки, базову середню тривалістю 5 років та профільну середню освіту тривалістю 3 роки що в цілому складає 12 років та підтверджує введення 12-річної школи за реформою [5; 7].

Із прийняттям в новій редакції Закону України «Про повну загальну середню освіту» [8], у якому враховані концептуальні засади нової української школи та нововведення, які були закладені у базовому освітньому законі.

Як наслідок, основні положення нової української школи знайшли своє втілення в розроблених державних стандартах початкової, базової середньої та повної загальної середньої освіти.

Поряд з тим, враховуючи компетентнісний підхід, стало можливим упровадження в освітній процес електронних підручників – підручників нового покоління, які допомагають продовжувати освітній процес в умовах пандемії, в умовах війни.

Дуже вчасно й актуально це на сучасному етапі реформування системи освіти, децентралізації органів управління системою освіти. Навчання в дистанційному режимі в зв'язку із запровадженням у 2020 р. вимушеного карантину по всій території країни з метою запобігання поширення коронавірусної інфекції, на сьогодні в 2022- 2023 році не втрачає своєї значимості для закладів освіти й органів місцевого самоврядування, які є засновниками цих закладів.

Із прийняттям Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо протидії боулінгу (цькуванню)», в якому булінг визначається як «діяння учасників освітнього процесу, які полягають у психологічному, фізичному, економічному, сексуальному насильстві» та передбачено види відповідальності та покарання, відповідно до чого внесені зміни у Кодекс України про адміністративні правопорушення, а саме:

➤ тягне за собою накладення штрафу від п'ятдесяти до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадські роботи на строк від двадцяти до сорока годин;

Діяння, передбачене частиною другою цієї статті, вчинене малолітньою або неповнолітньою особою віком від чотирнадцяти до шістнадцяти років:

➤ тягне за собою накладення штрафу на батьків або осіб, які їх замінюють, від ста до двохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадські роботи на строк від сорока до шістдесяти годин.

Неповідомлення керівником закладу освіти уповноваженим підрозділам органів Національної поліції України про випадки булінгу (цькування) учасника освітнього процесу :

➤ тягне за собою накладення штрафу від п'ятдесяти до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправні роботи на строк до одного місяця з відрахуванням до двадцяти процентів заробітку [9].

Актуальним стало нововведення в освітній сфері Служби освітнього омбудсмена, основним завданням якого є забезпечення права людини на здобуття якісної та доступної освіти, сприяння виконанню українського законодавства та виконанню Україною міжнародних зобов'язань щодо додержання прав людини на освіту, вжиття заходів для забезпечення належних умов для рівного доступу до здобуття освіти.

На нашу думку, діалог між органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування, завдяки концепції нової української школи створена Координаційну раду з питань взаємодії. І як досвід, з метою покращення управлінських рішень у освітній сфері на місцях створено веб-ресурс, на якому зібрано базу найкращих практик з управління освітою в територіальних громадах та органах місцевого самоврядування [10, с. 141].

Повна загальна середня освіта, стала обов'язковою основною складовою безперервної освіти в Україні, що здобувається в інституційних або індивідуальних формах та спрямована на «всебічний розвиток, виховання і соціалізацію особистості, яка здатна до життя в суспільстві та цивілізованій взаємодії з природою, має прагнення до самовдосконалення і навчання впродовж життя, готова до свідомого життєвого вибору та самореалізації, відповідальності, трудової діяльності та громадянської активності» [8].

Створення опорний заклад освіти, відповідно до базового освітнього закону, – це «заклад загальної середньої освіти, що має у своєму складі філії та/або здійснює підвезення здобувачів освіти, педагогічних працівників (за потреби) до цього закладу і у зворотному напрямку, а також забезпечений кваліфікованими педагогічними кадрами, має сучасну матеріально-технічну і навчально-методичну базу та спроможний забезпечувати на належному рівні здобуття початкової та базової середньої освіти», а філія закладу освіти визначається як «територіально відокремлений структурний підрозділ

закладу освіти, що не має статусу юридичної особи та діє на підставі положення, затвердженого засновником відповідного закладу освіти на основі типового положення, що затверджується центральним органом виконавчої влади у сфері освіти і науки» [5].

Як наслідок, опорний заклад освіти на сьогодні виступає центром концентрації ресурсів, необхідних для забезпечення доступу громадян до якісних освітніх послуг та задоволення освітніх потреб здобувачів освіти, а філія може бути його структурним підрозділом та розташовуватися у зручній для дітей територіально-просторовій близькості.

В Україні зростає кількість малокомплектних шкіл, через погіршення демографічної ситуації в Україні, утримання яких стає непосильним для місцевих бюджетів. Спостерігається нерівномірний розвиток мережі закладів освіти, який має специфічні особливості, виклики та загрози. Великою проблемою для всіх регіонів є старіння кадрів, а заклади освіти й органи місцевого самоврядування не можуть самостійно вирішити цю проблему, через відсутність фінансової спроможності. Дане питання потребує на державному рівні вирішення, щодо механізмів залучення молодих спеціалістів до роботи в закладах освіти які належать громадам.

Про становлення мережі опорних закладів освіти та мережі інклюзивної і спеціальної освіти, що відбувається в рамках реалізації принципу рівного доступу до якісної освіти та в рамках реформи.

Поряд з тим, є негативними тенденціями низька заробітна плата педагогічних працівників, наявність суттєвих територіальних відмінностей у наданні якісних освітніх послуг, низький рівень матеріально-технічного забезпечення, в тому числі недоступність мережі Інтернет для низки закладів освіти, передусім у сільській місцевості неготовність педагогічного персоналу, в тому числі й керівників, працювати в умовах автономії закладів освіти, невідповідність сучасним умовам системи підготовки та перепідготовки педагогічних працівників.

Наступною складовою системи безперервної освіти в громадах, це є заклади освіти що спрямовують розвиток здібностей та обдарувань у здобувачів освіти, задоволення їх інтересів, духовних запитів і потреб у професійному визначенні є позашкільна освіта, яка здобувається у позаурочний та позанавчальний час у закладах позашкільної освіти.

На нашу думку, сучасні тенденції до зменшення мережі закладів позашкільної освіти зумовлене, недостатнім фінансуванням а також не ефективне ведення політики з позашкільної освіти органами місцевого самоврядування. Про те, основна функція позашкільної освіти полягає у створенні додаткових можливостей для самовизначення, саморозвитку та самореалізації особистості, формування її моральних якостей, патріотичних почуттів та соціально-громадського досвіду, на жаль не до кінця усвідомлена

в органах місцевого самоврядування та органах виконавчої влади. Зберігаючи заклади позашкільної освіти, які стають в нагоді запобіганню соціальних ризиків таких як розповсюдження антисоціальних і девіантних проявів серед дітей (безпритульність, злочинність, ігрова комп'ютерна залежність та ін.) та погіршення стану здоров'я дітей.

Висновки. Із проведеного дослідження, яке дає нам підстави для визначення нормативно-правових проблем, які існують у взаємодії закладів освіти й органами місцевого самоврядування є низький рівень фінансування освіти та, як наслідок, низький рівень заробітної плати працівників освіти, престижності професії, забезпеченості матеріально-технічної та науково-методичної бази.

Спостерігається низький рівень залучення батьків до співпраці закладами освіти, залучення їх планів розвитку, впровадження освітньої політики громади. Ще однією суттєвою проблемою, яка проявила себе саме під час карантину, це збільшення завантаженості на педагога, у тому числі й робота із здобувачами освіти з інклюзією.

На думку, у визначенні проблем в розвитку публічного управління освітою як на національному рівні, так і на рівні регіонів, громад не має принципових відмінностей.

З огляду на те, що в умовах реформ на перший план виходять потреби формування компетентностей посадових осіб місцевого самоврядування щодо сприяння розвитку закладів освіти, які належать територіальній громаді, яку вони представляють.

Голови громад повинні зосередили свою діяльність на задоволенні освітніх потреб громадян в умовах війни, так як заклади освіти потребують якісно нових змін, націлених на вироблення інноваційних підходів до нових ключових компетентностей у здобувачів освіти.

Також, вивчати міжнародний досвід у вирішенні локальних проблем закладів освіти та формування інноваційно-аналітичних здібностей в посадових осіб місцевого самоврядування, які б були спрямовані на виявлення пріоритетних напрямів розвитку громади та потреб різних соціальних груп населення. Зокрема: володіння різноманітними методиками щодо вирішення колективних проблем громади, уміння аналізувати та в короткий час приймати ефективні управлінські рішення, вміння застосовувати на практиці комунікативні здібності.

У цьому аспекті посадові особи місцевого самоврядування повинні володіти лідерськими якостями, враховуючи при цьому інтереси всіх учасників публічної політики, знати та вміти застосовувати методи, форми співпраці органів влади з громадськими організаціями закладів освіти, враховуючи інтереси громади та кожного її мешканця.

Література:

1. Концепція реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні / Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 1 квітня 2014 р. № 333-р. [Електронний ресурс] – URL: <https://cutt.ly/ZVgj1oI>
2. Повноваження ОМС щодо забезпечення якісної освіти: Порадник для голів та управлінців освітою територіальних громад / Байтемірова Н., Гурак Р., Бондар А., Вергун Ю. / за заг. ред. Протасової Н., Полторак В., Жабенко Л., Михайлової Т. – К. : Швейцарсько-український проєкт DECIDE – «Децентралізація для розвитку демократичної освіти», 2021. – 52 с.
3. Садова О. Г. Особливості застосування технології «партнерство у громаді» у практиці освітньої діяльності сільської школи. Таврійський вісник освіти. 2016. № 1(53). С. 60 – 65.
4. Про місцеве самоврядування в Україні / Закон України. [Електронний ресурс] – URL: <https://cutt.ly/uVg51gt>
5. Про освіту / Закон України. [Електронний ресурс] – URL: <https://cutt.ly/PVjpxES>
6. Про запобігання поширенню на території України коронавірусу COVID-19 : постанова Кабінету Міністрів України від 11 березня 2020 р. № 211. [Електронний ресурс] – URL : <https://cutt.ly/uVz8cuF>
7. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи. [Електронний ресурс] – URL : <https://cutt.ly/WVxeBce>
8. Про повну загальну середню освіту / Закон України. [Електронний ресурс] – URL : <https://cutt.ly/kVxrl4U>
9. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо протидії булінгу (цькуванню) / Закон України [Електронний ресурс] – URL : <https://cutt.ly/4Vxuh5W>
10. Новий Закон України «Про освіту». Обговорення проблемних аспектів // Укрінформ. 2017. [Електронний ресурс] – URL : <https://cutt.ly/vVxikhk>

References:

1. Rozporiadzhenniam Kabinetu Ministriv Ukrainy «Kontseptsiiia reformuvannia mistsevoho samovriaduvannia ta terytorialnoi orhanizatsii vlady v Ukraini» [The Decree of the Cabinet of Ministers of Ukraine “Concept of reforming local self-government and territorial organization of power in Ukraine”]. (n.d). *cutt.ly* Retrieved from <https://cutt.ly/ZVgj1oI> [in Ukrainian].
2. Baitemirova, N., Hurak, R., Bondar, A., Verhun ,Yu. (2021). *Povnovazhennia OMS shchodo zabezpechennia yakisnoi osvity: Poradnyk dlia holiv ta upravlintsiv osvitoiu terytorialnykh hromad [Powers of local government to ensure quality education: Advisor for heads and managers of education of territorial communities]*. К. : Shveitsarsko-ukrainskyi proiekt DECIDE – «Detsentralizatsiia dlia rozvytku demokratychnoi osvity» [in Ukrainian].
3. Sadova, O. H. (2016). Osoblyvosti zastosuvannia tekhnolohii «partnerstvo u hromadi» u praktytsi osvitnoi diialnosti silskoi shkoly [Peculiarities of the application of the technology "partnership in the community" in the practice of educational activities of a rural school]. *Tavriiskyi visnyk osvity - Tavriyskyi herald of education*, 1(53), 60 – 65 [in Ukrainian].
4. Zakon Ukrainy “Pro mistseve samovriaduvannia v Ukrainy” [The Law of Ukraine “On local self-government in Ukraine”]. (n.d). *cutt.ly* Retrieved from <https://cutt.ly/uVg51gt> [in Ukrainian].
5. Zakon Ukrainy “Pro osvitu” [The Law of Ukraine “On education”]. (n.d). *cutt.ly* Retrieved from <https://cutt.ly/PVjpxES> [in Ukrainian].
6. Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy “Pro zapobihannia poshyrenniu na terytorii Ukrainy koronavirusu COVID-19” [The Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine “On preventing the spread of the COVID-19 coronavirus on the territory of Ukraine”]. (n.d). *cutt.ly* Retrieved from <https://cutt.ly/uVz8cuF> [in Ukrainian].

7. Nova ukrainska shkola. Kontseptualni zasady reformuvannya serednoi shkoly. [New Ukrainian school. Conceptual principles of secondary school reform]. (n.d). *cutt.ly* Retrieved from <https://cutt.ly/WVxeBce> [in Ukrainian].

8. Zakon Ukrainy "Pro povnu zahalnu seredniu osvitu" [The Law of Ukraine "On comprehensive general secondary education"]. (n.d). *cutt.ly* Retrieved from <https://cutt.ly/kVxrl4U> [in Ukrainian].

9. Zakon Ukrainy "Pro vnesennia zmin do deiakykh zakonodavchykh aktiv Ukrainy shchodo protydii bulinhu (tskuvanni)" [The Law of Ukraine "On making changes to some legislative acts of Ukraine on countering bullying"]. (n.d). *cutt.ly* Retrieved from <https://cutt.ly/4Vxyh5W> [in Ukrainian].

10. Novyi Zakon Ukrainy «Pro osvitu». Obhovorennia problemnykh aspektiv [New Law of Ukraine "On Education". Discussion of problematic aspects]. (n.d). *cutt.ly* Retrieved from <https://cutt.ly/vVxikhhk> [in Ukrainian].